

حساب‌های ملی سلامت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۲

مریم خوش‌اخلاق

مقدمه

جدول ۱- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع عاملین تأمین مالی و نوع کارکرد (FA*F)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از عاملین تأمین مالی به کارکردهای مختلف است. به عبارت دیگر نشان می‌دهد کل وجوهی که در اختیار یک عامل تأمین مالی (مانند وزارت بهداشت) قرار گرفته است، صرف ارائه‌ی چه نوع کارکردی در بخش سلامت شده است. مثلاً چقدر صرف خدمات درمانی یا توان‌بخشی شده است، چقدر صرف تشکیل سرمایه، آموزش و یا تحقیق و توسعه شده است و مواردی از این قبیل.

جدول ۲- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع عاملین تأمین مالی و نوع فراهم‌کننده (FA*P)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از عاملین تأمین مالی به فراهم‌کنندگان خدمات سلامت است. به عبارت دیگر نشان می‌دهد کل وجوهی که در اختیار هر یک از عاملین تأمین مالی قرار گرفته است چگونه به فراهم‌کنندگان مختلف سلامت اختصاص یافته است مثلاً وزارت بهداشت به‌عنوان یک عامل تأمین مالی چقدر از وجوه در اختیار خود را به بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، رادیولوژی‌ها و سایر فراهم‌کنندگان خدمات سلامت اختصاص داده است.

جدول ۳- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع فراهم‌کننده و نوع کارکرد (P*F)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از فراهم‌کننده‌ی خدمات سلامت به

حساب‌های ملی سلامت به بیان ساده یک سری جدول‌های استاندارد هستند که در آن‌ها هزینه‌های سلامت یک کشور، از جنبه‌های مختلف و با ترتیب معین ارائه شده است. هدف اصلی برای تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت حمایت از اداره و تصمیم‌گیری بهتر نظام سلامت است. مخارج ملی سلامت، تمام هزینه‌های فعالیت‌هایی است که هدف اصلی آن‌ها حفظ، ارتقا و بازگرداندن سلامت جامعه و هر یک از افراد در طول یک دوره‌ی زمانی معین می‌باشد.

جدول‌های استاندارد حساب‌های ملی سلامت از یک صورت معین مانند آن‌چه در جدول ۱ نشان داده شده است، پیروی می‌کنند. آن‌ها یک جریان تأمین مالی را از یک مجموعه منابع به یک مجموعه مصارف نشان می‌دهند. هزینه‌ی کل موجود در جدول‌ها، برآوردی از هزینه‌ی کل سلامت را نشان می‌دهد.

جدول‌های حساب‌های ملی سلامت با علامت i ، x ، z تعریف می‌شوند، نماد z نشانگر «منبع» جریان تأمین مالی در هر جدول و نماد i نشانگر «مصرف» یا «مصرف‌کننده» آن جریان است. برای مثال جدول عاملین تأمین مالی در فراهم‌کنندگان، نمایش جریان تأمین مالی از عاملین تأمین مالی (به‌عنوان منبع وجوه در آن جدول) به فراهم‌کنندگان (به‌عنوان دریافت‌کنندگان یا مصارف وجوه در آن جدول) است.

از آنجا که مرکز آمار ایران و پژوهشکده‌ی آمار اقدام به تهیه‌ی چهار جدول از مجموع ۹ جدول حساب‌های ملی سلامت نموده است مختصری در خصوص جدول‌های چهارگانه‌ی مذکور به شرح زیر ارائه می‌شود:

جدول ۱- صورت یک جدول حساب‌های ملی سلامت

جمع هر سطر	طبقه‌بندی منابع	طبقه‌بندی مصارف
برآورد کل هزینه	سلول‌های نشان‌دهنده‌ی میزان هزینه در هر جریان از منبع به مصرف	جمع هر ستون

مریم خوش‌اخلاق کارشناس اقتصاد نظری رئیس گروه حساب‌های تولید ملی و نهادی دفتر حساب‌های اقتصادی مرکز آمار ایران است.

جدول ۲- هزینه‌های عمومی و کل هزینه‌های سلامت (میلیارد ریال) و سهم کل هزینه سلامت از GDP (درصد)

سال	هزینه‌های عمومی سلامت	کل هزینه‌های سلامت	سهم کل هزینه سلامت از GDP
۱۳۸۰	۴۲۸۷۲	۳۸۷۵۱	۵۴۹
۱۳۸۱	۵۳۳۵۱	۴۹۱۵۶	۵۲۷
۱۳۸۲	۶۵۹۸۴	۶۰۸۵۵	۵۲۳
۱۳۸۳	۹۰۵۳۴	۸۴۵۸۱	۵۵۷
۱۳۸۴	۱۱۶۶۶۵	۱۰۹۳۳۸	۵۷۶
۱۳۸۵	۱۴۱۶۶۷	۱۲۹۲۸۳	۵۵۸
۱۳۸۶	۱۷۹۳۳۲	۱۶۹۳۰۶	۵۵۱
۱۳۸۷	۲۲۴۴۵۹	۲۱۳۰۳۰	۵۸۴
۱۳۸۸	۲۸۶۳۲۸	۲۶۷۸۸۲	۷۰۹
۱۳۸۹	۳۵۹۲۸۶	۳۳۷۰۸۸	۷۰۲
۱۳۹۰	۴۵۲۷۹۳	۴۲۰۵۱۰	۶۸۳
۱۳۹۱	۵۱۰۸۷۲	۴۷۸۸۰۲	۶۵۴
۱۳۹۲	۶۵۶۵۳۸	۶۲۱۶۲۳	۶۱۹

۱۳۸۰

♦ مرحله‌ی دوم سری زمانی چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت برای سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۷

♦ مرحله‌ی سوم سری زمانی چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت برای سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۰

♦ مرحله‌ی چهارم، چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت برای سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲

هم اکنون نیز تهیه‌ی این حساب‌ها برای سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در دستور کار پژوهشکده‌ی آمار و مرکز آمار ایران قرار دارد.

❖ یافته‌ها

نتایج حساب‌های ملی سلامت بر اساس نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که کل هزینه‌های عمومی سلامت در کشور از ۴۲۸۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۰ به ۶۵۶۵۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ رسیده است.

از آنجا که معمولاً در مستندات بین‌المللی، با استفاده از کل هزینه‌ی سلامت (Total Health Expenditure) (THE) شاخص‌های مرتبط با سلامت مطرح می‌شود در اینجا نیز چنین عمل شده است. بر اساس نتایج به‌دست آمده سهم THE از تولید ناخالص داخلی (GDP) به ترتیب طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۲ معادل ۵/۴۹، ۵/۲۷، ۵/۲۳، ۵/۵۷، ۵/۷۶، ۵/۵۸، ۵/۵۱، ۵/۸۳، ۵/۵۱، ۶/۱۹ درصد است، شاخص مهم دیگر سهم پرداخت از جیب خانوار به THE است که طی سال‌های مذکور به ترتیب ۵۶/۹۷، ۵۳/۴۹، ۵۱/۶۹، ۵۲/۵۶، ۵۴/۷۹، ۵۵/۲۷، ۵۴/۸۹، ۵۰/۳۰، ۵۱/۶۹، ۵۲/۵۶، ۵۴/۷۹، ۵۸/۱۸، ۵۶/۰۳، ۵۴/۷۵ و ۴۶/۹۸ درصد است.

سرانه‌ی THE بر اساس نرخ جاری دلار طی سال‌های مورد بررسی به ترتیب برابر با ۷۹،

کارکردهای مختلف می‌باشد. یعنی نشان می‌دهد که هر یک از فراهم‌کنندگان چگونه وجوه در اختیار خود را به کارکردهای مختلف اختصاص داده‌اند؛ مثلاً بیمارستان‌ها چه مقدار از منابع مالی در اختیار خود را به ارائه‌ی خدمات درمانی، توانبخشی و یا سایر خدمات سلامت اختصاص داده‌اند.

جدول ۴- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع منبع تأمین مالی و نوع عاملین تأمین مالی (FS*FA)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از منابع تأمین مالی به عاملین تأمین مالی می‌باشد. به عبارت دیگر این جدول مشخص می‌کند، منابع مالی تأمین مخارج سلامت در یک کشور، از چه طریق تأمین می‌شود و این منابع در اختیار کدام عامل واسط تأمین مالی قرار می‌گیرد تا صرف ارائه‌ی خدمات سلامت شود. اهمیت این جدول، در تعیین سهم هر یک از منابع، در تأمین مالی سلامت یک کشور می‌باشد. به ویژه تعیین سهم پرداخت از جیب خانوار به‌عنوان یک شاخص رفاه اجتماعی و مقایسه‌ی کشورها از نظر سطح رفاه، از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

❖ طبقه‌بندی حساب‌های ملی سلامت

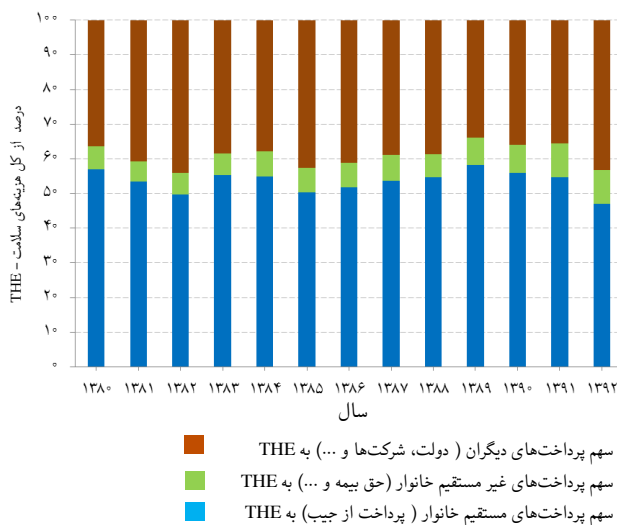
در حساب‌های ملی سلامت، طبقه‌بندی ICHA (International Classification for Health Accounts) که یک طبقه‌بندی بر حسب هدف است، استفاده می‌شود. این طبقه‌بندی برای منابع مالی (Financing Sources)، عاملین تأمین مالی (Financing Agent)، کارکردها (Functions-HC) و فراهم‌کنندگان خدمات سلامت (Provider-HP)، طبقاتی را به‌صورت استاندارد معرفی می‌کند و البته به کشورها اجازه می‌دهد که با توجه به وضعیت کشور خود بر حسب مورد، زیرطبقاتی را به آن‌ها اضافه کنند که اطلاعاتی در سطح کدهای یک، دو یا سه رقمی ارائه می‌شود.

❖ سابقه‌ی کار در مرکز آمار ایران و پژوهشکده‌ی آمار

در بین کشورهای منطقه MENA (کشورهای شمال آفریقا و خاورمیانه که شامل ۲۱ کشور می‌شود) کشور ایران از پیش‌گامان تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت است و مرکز آمار ایران و پژوهشکده‌ی آمار از سال ۱۳۸۰ در چهار مرحله اقدام به تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت نموده است.

♦ مرحله‌ی اول چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت

شکل ۱- سهم منابع تامین مالی سلامت در کل هزینه‌های سلامت (THE)

♦ منابع حاصل از پرداخت‌های غیر مستقیم خانوار (حق بیمه‌ها و...);
 ♦ منابع حاصل از پرداخت‌های دیگران (دولت، شرکت‌ها و...).
 شکل ۱ نشان می‌دهد که سهم پرداخت از جیب خانوار از ۵۶/۹۷ درصد در سال ۱۳۸۰ پس از فراز و نشیب‌های بسیار در سال ۱۳۹۲ به ۴۶/۹۸ درصد رسیده است. یعنی طی ۱۳ سال معادل ۱۰ درصد کاهش یافته است، در مقابل، ۶/۷۰ درصد سهم پرداخت‌های دیگران یعنی دولت و شرکت‌ها و ۳/۳۰ درصد سهم پرداخت‌های غیر مستقیم خانوار افزایش یافته است.

شکل مقایسه‌ای دیگری که می‌تواند تصویر واقعی‌تری از سیمای سلامت در کشور را نشان دهد، سرانه‌ی هزینه‌ی سلامت در کشور بر اساس پول رایج کشور و دلار است. با علم به اینکه تبدیل ارقام ریالی به دلار لزوماً بیانگر ارقام واقعی سلامت نیست چرا که دلار خود نیز در معرض نوسان ارزش است ولی از آنجا که نوسان ارزش دلار بسیار کم‌تر از ارزش ریال است به خصوص طی سال‌های مورد نظر، از این تبدیل ارزش برای نمایش بهتر واقعیت‌ها استفاده و در شکل ۲ ترسیم شده است. قابل ذکر است برای نمایش روشن‌تر شکل، ارقام ریالی به هزار تومان تبدیل شده است.

۹۵، ۱۱۲، ۱۴۵، ۱۷۸، ۲۰۵، ۲۵۵، ۳۰۵، ۳۷۴، ۴۴۵، ۵۲۰، ۵۲۱ و ۳۸۰ دلار بوده است.

♦ تحلیل سری زمانی منابع تأمین مالی سلامت ۱۳۸۰-۱۳۹۲

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود سرانه‌ی کل هزینه‌ی سلامت در کشور از ۶۲ هزار تومان، معادل ۷۹ دلار در سال ۱۳۸۰ به ۸۰۸ هزار تومان، معادل ۳۸۰ دلار در سال ۱۳۹۲ رسیده است. تورم بالا و کاهش ارزش پول کشور که از سال ۱۳۸۹ شروع شده است، طی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ منجر به ایجاد فاصله‌ی بسیار و حتی جهت متفاوت بین سرانه‌ی هزینه‌ی سلامت بر حسب پول رایج و دلار شده است.

در این قسمت تحلیل مقایسه‌ای برای نتایج جدول‌های سلامت - ۱۳۹۲ - ۱۳۸۰ ارائه می‌شود. قابل ذکر است این تحلیل صرفاً تحلیل توصیفی ارقام تهیه‌شده می‌باشد. بنا بر این قضاوت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و یا سیاسی به صاحب‌نظران این عرصه واگذار می‌شود.

از آنجا که سهم منابع مختلف تأمین مالی در هزینه‌های سلامت از منظر سیاست‌گذاران این بخش اهمیت ویژه‌ای دارد و از طرفی می‌تواند به‌عنوان شاخص رفاه اجتماعی نیز استفاده شود، منابع مذکور به سه دسته‌ی کلی زیر تقسیم و در شکل ۱ سهم هر یک در کل هزینه‌های سلامت ترسیم شده است:

♦ منابع حاصل از پرداخت‌های مستقیم خانوار (پرداخت از جیب);

منابع

- [۱] پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۸۹). تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۸۱-۱۳۸۷
- [۲] پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۹۳). تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۸۸-۱۳۹۰
- [۳] پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۹۵). تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۹۱-۱۳۹۲
- [۴] پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۹۳). ترجمه‌ی راهنمای سیستم حساب‌های سلامت (ویرایش ۲۰۱۱)

شکل ۲- سرانه هزینه‌ی سلامت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۲ (با نرخ هزار تومان و دلار)

